

Еколого-економічні аспекти розвитку зеленого туризму на Кіровоградщині

В статті здійснено аналіз основних проблем розвитку сільського зеленого туризму в Кіровоградській області та запропоновано шляхи вирішення ситуацій, що склалась в сучасних умовах господарювання.

туристична індустрія, сільський зелений туризм, надходження до бюджету, підприємницька діяльність

Розвиток рекреаційно-туристичної сфери для багатьох країн є однією з головних задач. Туризм поєднує в собі економічні, культурні, соціальні та екологічні аспекти, має потенціал для постійного розвитку, надзвичайно тісно поєднується з багатьма галузями економіки. Найважливішою особливістю туристичної індустрії є те, що вона може спиратись виключно на вітчизняне виробництво (продукція сільського господарства, легкої та харчової промисловості тощо), сприяючи зайнятості населення. Все це зумовлює провідне місце туризму у соціально-економічному житті як країни в цілому, так і окремих її регіонів.

За даними Всесвітньої туристичної організації, у понад 40 державах світу туризм став основним джерелом наповнення бюджету, а у 70 країнах – однією з трьох основних статей.

Туристичний ринок в Україні досі знаходиться на стадії становлення, тому актуальними є дослідження, пов'язані з регіональними проблемами туристичної галузі. Туризм, згідно Закону України «Про туризм» визнаний одним з пріоритетних напрямків розвитку господарства країни, що визначає проведення державної туристичної політики, спрямованої на розбудову індустрії туризму відповідно до європейських стандартів.

Сьогодні у світі намітилась тенденція швидкого зростання сфери сільського

© О.В. Медведєва, Т.П. Мірзак, 2011

зеленого туризму. Європейські країни розглядають сільський туризм як основний компонент економічного підйому своїх сільських територій.

Для України сільський зелений туризм – нове поняття, хоча з історії відомо, що відпочинок на селі використовувався відомими представниками української культури з давніх часів.

Окремі проблеми розвитку сільського зеленого туризму в умовах України досліджують В. Биркович, В. Васильєв, В. Гловацька, П. Горішевський, О. Дмитрук, Ю. Зінько, В. Кафарський, В. Косенко, М. Костриця, Н. Кудла, В. Липчук, М. Рутинський, М. Товт, В. Шулик та ін. Їхні наукові праці присвячені вивченню зеленого туризму як фактору стійкого розвитку сільських територій. Разом з тим слід зазначити, що недостатньо вивченими залишаються еколого-економічні та соціальні механізми регулювання туристичної галузі за регіонами, зокрема на Кіровоградщині.

У зв'язку з цим метою даної статті є визначення основних проблем розвитку сільського зеленого туризму в Кіровоградській області в сучасних умовах господарювання.

Сільський туризм з'явився у 70-х роках минулого століття в Європі. Мешканці мегаполісів, втомлені від стрімкого сучасного життя, почали знаходити особливу цінність у відпочинку з видом на живописні сільські пейзажі в атмосфері традиційного селянського устрою життя [2, 4].

В Україні поки ще немає єдиного визначення сільського зеленого туризму. Найбільш повне трактування надає, на нашу думку, В. Биркович (2008): сільський зелений туризм – це специфічна форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону [1].

У таких країнах, як Італія, Франція, Австрія, Німеччина, Великобританія, Іспанія сільський туризм починався як сезонна мода. Зараз ці держави називають країнами "першої хвилі", саме вони першими почали розвивати сферу зеленого туризму. Уряди цих країн першими ввели спеціальні заходи для регулювання аграрного сектора, надавши державну підтримку, що дозволило перетворити сільський туризм на перспективний сектор туристичної індустрії. Зелений туризм перетворився для окремих фермерів з побічного в основний вид діяльності, який вимагає уваги, інвестицій, рекламної підтримки тощо. В Італії, наприклад, для потреб бізнесу почали реконструювати старовинні садиби і навіть невеликі середньовічні монастирі.

Країни "другої хвилі", які почали освоювати сектор сільського туризму на початку 90-х років минулого століття, - Польща, Угорщина, Кіпр, Литва, Латвія, Естонія, Болгарія та інші. Україну, як і деякі інші пострадянські країни можна віднести до країн "третьої хвилі", які тільки намагаються розвивати сільський туризм [3, 5].

Кіровоградська область, що розташована в центрі України, і яка має для розвитку своєї рекреаційної сфери сприятливі природно-кліматичні умови, значний історико-культурний потенціал, необхідні людські та матеріальні ресурси, значно відстає від інших регіонів країни, а тим більше від зарубіжних країн за рівнем розвитку туристичних послуг.

Головним завданням розвитку зеленого туризму на Кіровоградщині є створення продукту, конкурентоспроможного як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку, здатного максимально задовольнити туристські потреби населення, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально-економічних інтересів при збереженні екологічної рівноваги та історико-культурної спадщини.

Серед головних чинників, що досі стримують розвиток туристичної індустрії в Україні і зокрема в Кіровоградській області можна виділити відсутність інфраструктури ринку туристичних послуг як цілісної системи та відповідного науково-дослідницького забезпечення галузі. В той же час, подальший розвиток туризму потребує застосування нетрадиційних інноваційних підходів до організації управління галуззю як на державному, так і на регіональному рівнях.

На сьогодні основними недоліками туристичної інфраструктури Кіровоградщини є застарілість переважної більшості капітальних споруд, що відносяться до неї; неузгодженість в просторі і часі, яка помічається між її елементами, а також відчутна нестача нормативно-правового підґрунтя функціонування та розвитку підприємств інфраструктури туризму.

Розвиток регіонального туризму неможливий на основі тільки ринкових механізмів, оскільки туризм не тільки економічне явище, але і соціальне, духовне і культурологічне. Тому важливою є необхідність створення механізмів сприяння реконструкції існуючих об'єктів туристичної інфраструктури. Необхідне формування системи центрів туристичної інформації - елементу туристичної індустрії [5].

Низька обізнаність про Кіровоградщину, як про туристичний регіон у поєднанні з недостатньо розвинутою інфраструктурою є основними перешкодами в становленні зеленого туризму. Останні декілька років українські туристи віддають перевагу міжнародним напрямкам, які пропонують краще співвідношення ціни і якості. Але економічна криза і зниження рівня доходів населення роблять внутрішній туризм все більш привабливим.

Відповідно до державної статистичної звітності, у Кіровоградській області існує 67 ліцензованих туристичних підприємств (станом на грудень 2010 р.), з них реально працює 41 підприємство. Кількість туристів, що були обслуговані у 2010 році становила 17491 чол., надходження до бюджету склали 1134,08 тис. грн.

У той же час, в Кіровоградській області офіційно налічується лише 48 сільських зелених садиб, здатних приймати туристів (за даними управління культури і туризму).

Кожен господар зеленої садиби розробляє для гостей різні види програм з місцевим колоритом. Деякі туристи не проти на деякий час залучитися до сільської праці: подоїти корову, зірвати плоди з дерева або прокласти борону трактором. Проте, основа всього сільського туризму - кухня. Жоден турист не приїде в село на відпочинок, якщо не буде упевнений, що там його чекає здорова і екологічно чиста їжа.

Сьогодні у Європі все більшою популярністю користуються ферми, зайняті виготовленням або виробництвом традиційних місцевих продуктів: сирів, макаронів, солодощів, оливкового масла тощо. Гості з інтересом спостерігають за процесом та залучаються до нього самі.

У Білорусі за останні декілька років зелений туризм показав вражаючі темпи зростання. За підрахунками, зелена садиба в Білорусі приносить своєму господареві не менше \$600 доходу в місяць. Влада поклопоталась про створення достатньо зручної законодавчої моделі для малого туристичного бізнесу на селі. З 2008 р. будь-який житель села, який здає не більше трьох кімнат і годує гостей своєю їжею, вважається суб'єктом "екопідприємницької діяльності". Потрібно всього лише заплатити невеликий разовий податок і повідомити місцеву владу. Вже декілька років білоруські підприємці об'єднані в громадську організацію "Відпочинок в селі", яка привласнює кожній зеленій садибі від одного до чотирьох "півників", - по аналогії з готельними зірками.

На Кіровоградщині зазвичай українські селяни пропонують туристам в своїх садибах 2-4 кімнати без санвузлів. Часто приміщення для прийому гостей можуть бути суміжними з кімнатами господарів. Враховуючи ранній етап розвитку сільського туризму, такі умови мешкання можна вважати цілком прийнятними. До того ж вартість проживання в таких апартаментах знаходиться в низькому ціновому діапазоні - 25-80 грн. за добу. При цьому доходи від зеленого туризму надходять не тільки від здачі житла в оренду. Приймаючи гостей, господарі за додаткову плату пропонують їм продукти власного виготовлення. Багато власників садиб упроваджують послуги прокату спортивного і рибальського інвентаря, організують екскурсії для постояльців, знайомлять з місцевими традиціями і історією. За прикладом європейських селян українці запрошують туристів на сільськогосподарські роботи, найбільш популярні серед яких, - сінокіс і догляд за пасікою.

Цікавими туристсько-екскурсійними об'єктами Кіровоградщини є: пам'ятники історії, архітектури, археології, об'єкти етнографії, установи культури, виставки тощо. У сільській місцевості окрім історико-культурних об'єктів потенційно привабливі землеробство як етнографічне явище, об'єднане з ритуалами: поздоровлення з "хлібом, сіллю", "толока" - участь при збиранні хліба, на сінокосі - "обжинки" - свято після збирання врожаю; промисли - мисливство, рибальство, збирання тощо.

Соціально-економічними передумовами розвитку сільського туризму на Кіровоградщині є:

- наявний приватний житловий фонд;
- незайняте або частково зайняте в особистих селянських господарствах сільське населення;
- проблема збуту сільськогосподарської продукції, дві третини якої виробляється в особистих селянських та фермерських господарствах.

Отже, саме розвиток сільського туризму на Кіровоградщині є одним із напрямів застосування праці за рахунок створення нових робочих місць.

Розвиток сільського туризму буде впливати на:

- вирішення соціально-економічних проблем села;
- зменшення рівня безробіття на селі та розширення кола зайнятості сільського населення, особливо молоді;
- розширення можливостей реалізації продукції особистого підсобного господарства, причому реалізації її на місці;
- покращання благоустрою сільських садиб, вулиць, в цілому сіл; буде стимулювати розвиток соціальної інфраструктури;
- відродження, збереження і розвиток місцевих народних промислів, пам'яток історико-культурної спадщини;
- підвищення культурно-освітнього рівня сільського населення.

Сільський зелений туризм - це саме той сектор економіки, який заслуговує більшої уваги на Кіровоградщині. Він потенційно може забезпечити значний внесок в економіку сіла у вигляді нових робочих місць, збільшення надходжень від зовнішньоекономічної діяльності, поповнення державного бюджету через сплату податків, сприяти зниженню імпорту і інтенсифікувати використання місцевих сировинних ресурсів [1, 7].

Якщо буде належним чином задіяно таке багатство матеріальної і духовної культури, в сільському зеленому туризмі позитивний результат не змусить себе чекати. А саме - виросте добробут сільської сім'ї, зменшиться міграція з сільської місцевості, розшириться спектр туристичних послуг, збільшаться надходження до місцевих бюджетів, підвищиться конкурентоспроможність і привабливість, виростуть об'єми внутрішніх і зовнішніх інвестицій в сільські регіони, збільшиться кількість робочих місць в галузях прямо або побічно пов'язаних з сільським туризмом; молодь, зокрема жінки, інші категорії громадян почнуть власну справу у сфері сільського туризму [6].

Розвиток сільського зеленого туризму в Україні підтримується спеціальними програмами Міжнародного фонду «Відродження», фонду «Євразія», Європейської федерації сільського зеленого туризму та іншими. Але цього недостатньо, щоб сільський зелений туризм в Україні дав поштовх для розвитку багатьох галузей економіки. Необхідно передусім здійснити законодавчо-нормативне врегулювання основ його функціонування.

Становлення й розвиток зеленого туризму залежить також від впливу громадських організацій, зокрема Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, діяльність якої повинна забезпечувати підвищення професійного рівня спеціалістів даної сфери обслуговування, сприяти покращанню інформаційно-консультативного та інноваційного спрямування розвитку галузі, здійснювати її представлення на вітчизняному й міжнародному ринку туристичних послуг.

Таким чином, перспективи становлення й розвитку сільського зеленого туризму як організаційної форми підприємництва мають позитивні передумови і залежать від можливостей його підтримки на державному та регіональному рівнях.

Організація відпочинку на селі буде мати надзвичайно позитивний вплив на економіку та екологію Кіровоградщини.

Розвиток сільського зеленого туризму в підприємницьких умовах потребує значної підтримки на державному й регіональному рівні. Визначальною передумовою успішного процесу становлення сільського зеленого туризму як організаційної форми підприємництва є розробка комплексу організаційно-економічних заходів, реалізація яких передбачає вирішення питань маркетингового спрямування, зокрема через поділ туристичного ринку на сегменти, що полягає у дослідженні економічних, соціальних, демографічних, цінових та інших змін даної сфери; удосконалення системи інформаційно-консультативного забезпечення шляхом впровадження новітніх технологій; створення нових джерел фінансово-інвестиційного спрямування через впровадження грантів, мікрокредитів; забезпечення дотримання вимог екологізації згідно із сертифікатом “Зелена садиба”.

Список літератури

1. Биркович В. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України.// Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. 2008. - №1 (6). - С.138-143.
2. Гловацька В.В. Сільський зелений туризм: сутність, функції, основи організації // Економіка АПК. – 2006. – № 10. – С. 148-155.
3. Гловацька В.В. Суть та види сільського зеленого туризму // Агроінком. – 2006. – № 5-6. – С. 132-135.
4. Горішевський П., Васильєв В., Зінко Ю. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. – Івано-Франківськ.: Місто НВ, 2003. – 148 с.
5. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2004. - 192 с.
6. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Книги-XXI, 2003. - 300 с.
7. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти)- К.:” Альтерпрес “, 2002. – 436 с.

О. Медведєва, Т. Мірзак

Еколого-економічні аспекти розвитку зеленого туризму на Кіровоградщині

В статті здійснено аналіз основних проблем розвитку сільського зеленого туризму в Кіровоградській області і пропонуються шляхи вирішення ситуації, котра склалась в сучасних умовах ведення господарства.

О. Medvedva, T. Mirzak

Ekology-ekonomiks aspects of development of green tourism on Kirovograd region

In the article the analysis of basic problems of development of rural green tourism is carried out in the Kirovogradskoy area and the ways of decision of situation which was folded in the modern terms of menage are offered.

Одержано 20.10.11